

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОРЕГУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТРАТЕГІЧНОМУ РАКУРСІ

©2020 СЕКІРОЖ Я. В.

УДК 365.003.007
JEL Classification: M11

Секірож Я. В.

Науково-методичні аспекти оцінки стійкого розвитку машинобудівних підприємств як інструмент корегування управлінської діяльності в стратегічному ракурсі

У статті визначено, що машинобудівні підприємства мають домінуюче значення для забезпечення стійкого розвитку машинобудівної галузі нашої країни, оскільки машинобудівна галузь є домінуючою складовою господарського комплексу нашої країни. Стан і перспективи подальшої динаміки діяльності підприємств, що належать до галузі машинобудування, є актуальним напрямом дослідження в умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в нашій країні, оскільки новітній рівень функціонування машинобудівних підприємств перебуває у важкому фінансово-економічному стані. Зроблено висновок, що науково-методичний підхід до оцінки стійкого розвитку машинобудівних підприємств охоплює весь спектр фінансово-економічної інформації, що постійно змінюється, та потенційні можливості розвитку підприємства, оскільки сучасна ситуація, що характеризується стрімкими економічними змінами на машинобудівних підприємствах, вимагає нових методичних підходів до її вивчення. Запропонований науково-методичний підхід повинен стати тим інструментом у системі стратегічного управління підприємством, який би з урахуванням наявних цілей діяльності на основі аналізу фінансово-економічного стану та статистики стійкого розвитку підприємства дозволив своєчасно корегувати загальну управлінську діяльність підприємств, оскільки основною метою підходу є своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів стійкого розвитку підприємств від прогнозованих; визначення причин, що викликали визначені відхилення, розробка дій з відповідного корегування часткових напрямків фінансово-господарської діяльності з метою їх нормалізації та підвищення загального розвитку підприємств.

Ключові слова: стійкий розвиток, вплив, підприємство, рівень, показник, ефективність, інновації, забезпечення.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-224-230>

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Формул:** 4. **Бібл.:** 10.

Секірож Ярослав Васильович – асистент кафедри економіки та менеджменту, Українська інженерно-педагогічна академія (вул. Університетська, 16, Харків, 61003, Україна)

E-mail: sekirozh.Yaroslav@ukr.net

UDC 365.003.007
JEL Classification: M11

Sekirozh Y. V. Scientific and Methodological Aspects of Assessing the Sustainable Development of Machine-Building Enterprises as a Tool for Adjusting Management Activity in a Strategic Perspective

Machine-building enterprises have been proven to play the main role in ensuring the sustainable development of Ukraine's machine-building industry, as the latter is the main component of Ukraine's economic complex. The state and prospects of the further development of machine-building enterprises is an important research area dealing with the current transformation processes in Ukraine, as implementing innovations at machine-building enterprises is problematic due to the difficult financial and economic situation in the country. It is concluded that the scientific and methodological approach to assessing the sustainable development of machine-building enterprises covers the full range of the constantly changing financial and economic information, and takes into account all the possibilities for enterprise development, as the current situation, being characterized by rapid economic changes at machine-building enterprises, requires new methodological approaches to its studying. The suggested scientific and methodological approach should become that very tool in the strategic management system of an enterprise, which would take into account the existing objectives and, relying on the analysis of financial and economic situation and statistics data on the sustainable development of the enterprise, would allow timely adjustment of the entire management activity, as the main purpose of the approach is to identify, at the earliest possible time, the difference between the actual results of the sustainable development of enterprises and the forecasted ones; to identify the reasons that caused this difference; to suggest actions to properly adjust particular areas of financial and economic activity in order to normalize them and enhance the general enterprise development.

Keywords: efficiency, enterprise, indicator, influence, innovations, level, provision, sustainable development.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Formulae:** 4. **Bibl.:** 10.

Sekirozh Yaroslav V. – Assistant of the Department of Economics and Management, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (16 Universytetska Str., Kharkiv, 61003, Ukraine)

E-mail: sekirozh.Yaroslav@ukr.net

Вступ. Стійкий розвиток машинобудівних підприємств у контексті його ціннісно-орієнтовного аспекту є головним завданням управлінської діяльності керівництва, оскільки являє собою не лише визначальний для забезпечення економічної безпеки чинник, а й такий, що є підґрунтям економічного зростання, тобто реалізації головної мети господарської діяльності – підвищення рівня стійкості та прибутковості. Невизначеність умов соціальної, економічної, політичної та інших сфер в Україні, а також її євроінтеграційні стратегічні орієнтири зумовлюють необхідність опрацювання методичних засад управління стійким розвитком підприємств з метою адаптації в подальшому методичних положень, організаційно-економічного механізму формування інноваційного забезпечення стійкого розвитку підприємств.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Багато науковців займаються вивченням питань стосовно проблем формування системи управління стійким розвитком підприємства з точки зору його інноваційного забезпечення, серед них: Данильченко В. [1], Дзюба С. [2], Кіпа Д. [3], Кривов'язюк І. [4], Прохорова В. [5] та ін.

Необхідно зазначити, що багато наукових робіт учених-економістів відзначається важливістю проблем щодо удосконалення методичного підходу до оцінки стійкого розвитку підприємств, що належить до найбільш гострих, складних і надзвичайно актуальних не лише в науковому, а й насамперед у практичному аспекті.

Мета статті – удосконалення науково-методичних аспектів оцінки стійкого розвитку машинобудівних підприємств як інструменту корегування управлінської діяльності в стратегічному ракурсі.

Основні результати дослідження. Машинобудівні підприємства мають домінуюче значення для забезпечення стійкого розвитку машинобудівної галузі нашої країни, оскільки машинобудівна галузь є домінуючою складовою господарського комплексу нашої країни. Стан і перспективи подальшої динаміки діяльності підприємств, що належать до галузі машинобудування, є актуальним напрямом дослідження в умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в нашій країні, оскільки новітній рівень функціонування машинобудівних підприємств перебуває у важкому фінансово-економічному стані. Отже, проблема кардинального покращення показників динаміки, структури та ефективності розвитку вітчизняного машинобудівного виробництва відповідно до сучасних викликів і вимог залишається дуже актуальною, оскільки збереження сучасних показників інноваційно-технічного рівня й темпів оновлення виробничих потужностей, ресурсомісткості та наукомісткості виробництва, продуктивності капіталу і праці, динаміки інвестицій та інновацій становить загрозу не тільки для майбутнього промислового потенціалу України, але й для її національної безпеки. Машинобудівне підприємство є динамічно прогресивною системою, його розвиток не є статичним явищем, це викликає потребу постійного контролю та ефективного управління. На сьогодні одним із нагальних методичних завдань зазначеної проблеми є визначення рівня стійкого розвитку підприємства, як невід'ємного елемента загальної системи управління машинобудівним підприємством, оскільки стратегічно-цільовий

підхід щодо оцінки стійкого розвитку також базується на оцінці рівня досягнення стратегічно важливих фінансово-виробничих цілей (максимізація чистого грошового потоку, ринкової вартості підприємства, узгодженість основних фінансово-виробничих інтересів учасників) та передбачає коригування загальної стратегії розвитку відповідно до рівня стійкого розвитку.

Отже, на сьогодні не існує єдиної методики оцінки стійкого розвитку, й вони не враховують специфіку функціонування машинобудівних підприємств. Саме тому процес формування інформаційної бази для оцінки стійкого розвитку повинен бути багатоетапний, спиратись не лише на визначення певної кількості якісних та кількісних показників, а бути більш ґрунтовним, тобто брати до уваги також зміни як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємств.

Науково-методичні аспекти оцінки стійкого розвитку машинобудівних підприємств як інструмент корегування управлінської діяльності наведено на рис. 1. Розробка науково-методичного підходу до оцінки стійкого розвитку машинобудівних підприємств визнає вагоме значення, котре пов'язане з необхідністю визначення стану фінансово-економічної діяльності й завдяки цьому – підтримання в ринково-конкурентних умовах їх належного рівня безпеки та конкурентоспроможності. Вирішення визначених завдань надає можливість вітчизняним машинобудівним підприємствам ефективно організувати процес управління інноваційним забезпеченням стійкого розвитку, що є головним підґрунтям для прийняття виважених управлінських рішень. На першому етапі здійснення оцінювання рівня стійкого розвитку відбувається завдяки відбору цільової групи машинобудівних підприємств для проведення подальшого аналізу за умов наявності повної сукупності публічної фінансової інформації, що придатна для проведення аналізу. На другому етапі методичного підходу формується та обробляється первинна сукупність показників оцінки рівня стійкого розвитку.

Для забезпечення однорідності даних та надання об'єктивної оцінки рівня стійкого розвитку машинобудівних підприємств виділено чотири складові: фінансово-економічна, управлінська, виробничо-господарська та кадрова. Для надання кваліфікованих висновків про можливість використання того чи іншого інтегрального показника показником оцінки рівня стійкого розвитку встановлено кореляційний зв'язок між окремими показниками. На третьому етапі визначається рівень стійкого розвитку машинобудівних підприємств з урахуванням впливу інноваційного забезпечення.

Групами складових інноваційного забезпечення є: процесно-інтегральне, радикально-модифікуюче, стратегічно-реактивне, адаптивно-регенеруюче, процесно-продуктивне, розвиваючо-доповнювальне, структурно-процесне та результативно-революційне забезпечення. Важливо звернути увагу, що центральне місце в процесі оцінки рівня складових інноваційного забезпечення займає процедура формування групи експертів та узгодження їх думок стосовно кожного періоду оцінювання. Було сформовано групу експертів, до числа яких увійшли як науковці, які досліджують сучасний етап розвитку вітчизняного маши-

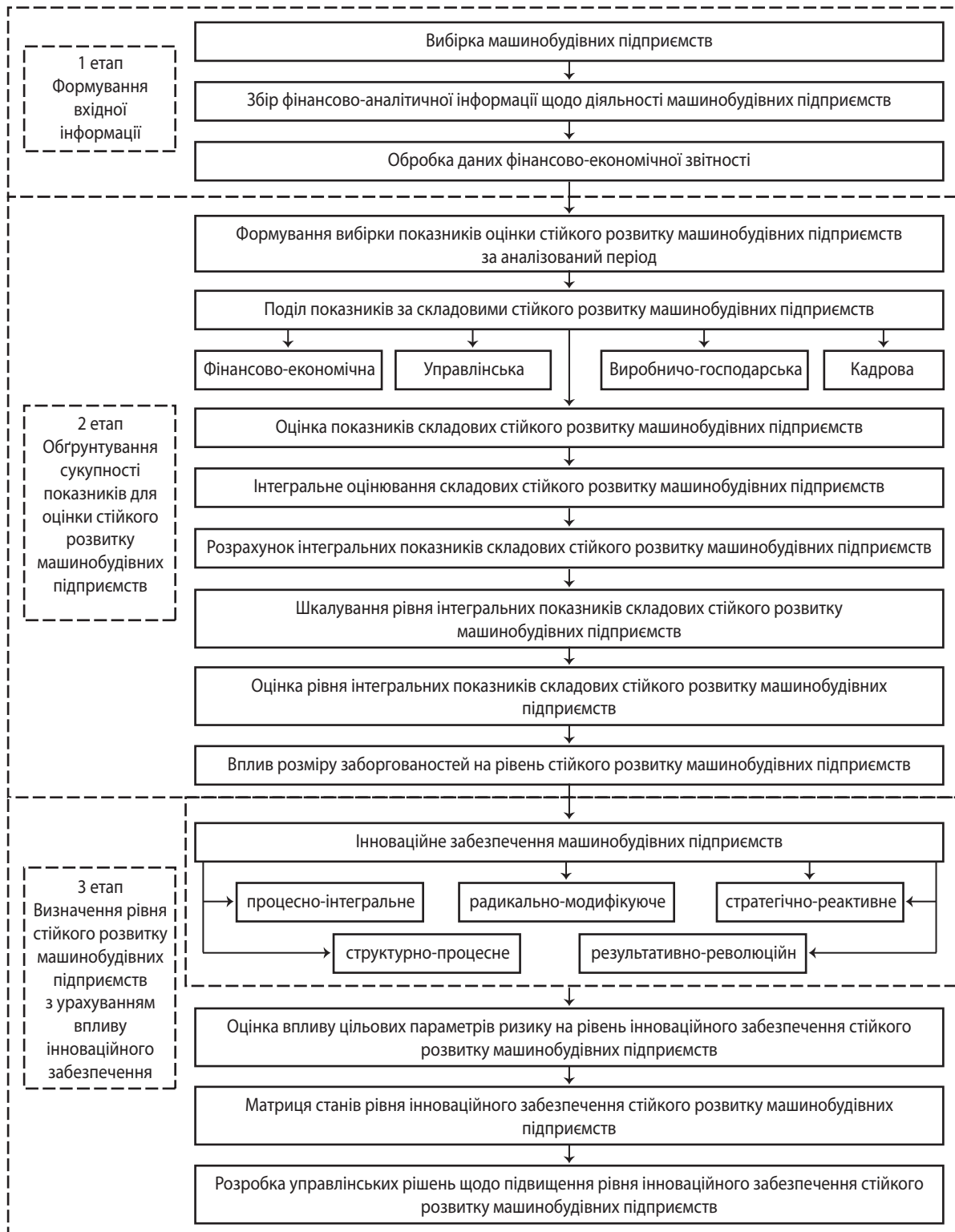

Рис. 1. Науково-методичні аспекти оцінки стійкого розвитку машинобудівних підприємств як інструмент корегування управлінської діяльності

Джерело: авторська розробка

нобудування, так і фахівці, що безпосередньо працюють на машинобудівних підприємствах. Співпраця із експертами шляхом безпосереднього обговорення ґрунтовних деталей формування та забезпечення стійкого розвитку машинобудівних підприємств, листування та опитування анкет-

ним способом дозволило сформуванню достатнього фінансово-управлінського підґрунтя для вирішення цілого комплексу існуючих проблем на машинобудівних підприємствах.

Вибірку машинобудівних підприємств наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Вибірка машинобудівних підприємств

Назва підприємства	Місцезнаходження підприємства
1) ПрАТ «Дніпропетровський агрегатний завод»	м. Дніпро, Дніпропетровська область
2) ПрАТ «Полтавський машинобудівний завод»	м. Полтава, Полтавська область
3) ПрАТ «Калинівський машинобудівний завод»	м. Калинівка, Вінницька область
4) ПрАТ «Карлівський машинобудівний завод»	м. Карлівка, Полтавська область
5) ПрАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод»	м. Могилів-Подільський, Вінницька область
6) ПАТ «Сумське НВО»	м. Суми, Сумська область
7) ПрАТ «Смілянський машинобудівний завод»	м. Сміла, Черкаська область
8) ПрАТ «Куп'янський машинобудівний завод»	м. Куп'янськ, Харківська область
9) ПрАТ «Гребінківський машинобудівний завод»	смт Гребінки, Київська область
10) ПрАТ «Барський машинобудівний завод»	м. Бар, Вінницька область

Джерело: авторська розробка

Економіко-математичні методи дозволяють застосувати різні обчислювальні алгоритми побудови інтегрального показника, одним з найефективніших методів розрахунку є метод таксономії. При застосуванні визначеного методу вихідною матрицею є матриця, що складається зі значень системи показників за досліджуваний період часу:

$$X = (X_{ij}); i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n}.$$

Показники об'єднані в систему, що характеризує рівень стійкого розвитку машинобудівних підприємств. Вихідну матрицю необхідно стандартизувати, одночасно відбувається вирівнювання дисперсій (кожна дисперсія дорівнює одиниці), а також значень ознак (усі середні арифметичні дорівнюють нулю).

Алгоритм побудови таксономічного показника такий [9]:

1. Формування матриці вихідних даних $R = (r_{ij})$,

де r_{ij} – значення j -го показника, $i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n}$.

2. Стандартизація вихідних показників:

$$Z_{ij} = \frac{r_{ij} - \bar{r}_j}{s_j}, \quad (1)$$

де \bar{r}_j – середнє значення j -го показника;

s_j – середньоквадратичне відхилення j -го показника.

2. Еталонні значення кожного показника формують координати точки-еталона. Всі показники діляться на два класи: стимулятори та дестимулятори. До стимуляторів відносяться показники, які позитивно впливають, стимулюють, тобто впливають на підвищення рівня стійкого розвитку, а до дестимуляторів – показники із протилежними ознаками. Серед показників-стимуляторів відбираються

максимальні значення, а для показників-дестимуляторів – мінімальні.

3. Визначена множина показників характеризує рівень стійкого розвитку, і всі показники визначаються як дестимулятори, відповідно, для формування точки еталону будуть обрані їх мінімальні значення. Тобто еталоном буде вважатися точка з координатами $r_{01}, \dots, r_{0j}, \dots, r_{0n}$, отриманими таким чином:

$$r_{0j} = \begin{cases} \min(r_{ij}), j \notin J \\ \max(r_{ij}), j \in J \end{cases} \quad (2)$$

де J – множина показників-стимуляторів.

4. Зіставлення значень показників рівня стійкого розвитку з їх еталонними значеннями. Відстані між характеристиками для j -го підприємства та еталоном розраховуються за формулою:

$$Z_{i0} = \left[\sum_{j=1}^n (Z_{ij} - Z_{0j})^2 \right]^{1/2}, \quad (3)$$

5. Розрахунок значення інтегральної (комплексної) кількісної оцінки машинобудівних підприємств здійснюється за формулою:

$$R_i = 1 - \frac{c_{i0}}{c_0}, \quad i = \overline{1, m}, \quad (4)$$

де

$$c_0 = \bar{c}_0 + 2 \times s_0, \quad \bar{c}_0 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m c_{i0}, \quad s_0 = \left[\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (c_{i0} - \bar{c}_0)^2 \right]^{1/2}.$$

Отримана інтегральна оцінка є синтетичною величиною, «рівнодіючою» для усіх показників, що її характеризують.

Для якісного виміру отриманих інтегральних значень було виділено на основі функції бажаності Харрінгтона 5 рівнів інтегральної оцінки складових стійкого розвитку машинобудівних підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала Харрінгтона

Рівень	Позначення	Значення показника
Високий	Hgh	0,8-1,0
Достатній	Sfcnt	0,63-0,8
Середній	Avrg	0,37-0,63
Помірний	Mdrt	0,2-0,37
Низький	Llw	0,0-0,2

Загальну інтегральну оцінку складових стійкого розвитку машинобудівних підприємств за 2012–2019 рр. наведено в табл. 3.

ПрАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» у період з 2012 по 2019 роки мав максимальні значен-

ня інтегральних показників у 2012, 2013 та 2015 рр., а мінімальне значення – у 2016–2018 рр. Це свідчить про те, що діяльність підприємства йде на спад, зменшився рівень стійкості розвитку (рис. 2). Зниження значень інтегральних показників на ПрАТ «Калинівський машинобудівний завод» у 2012–2019 роках було в 2014 році. У 2015–2019 рр. спостерігається збільшення, але в неналежному обсязі, що свідчить про недостатню стійкість розвитку підприємства. ПрАТ «Карлівський машинобудівний завод» та ПрАТ «Куп'янський машинобудівний завод» мають задовільні показники у 2012–2019 рр. Проте в період з 2017–2019 рр. таксономічні показники ПрАТ «Карлівський машинобудівний завод» пішли на спад. Це означає, що підприємство втрачає управлінські позиції і засоби для достатнього інноваційного забезпечення. ПАТ «Полтавський машинобудівний завод» характеризує себе протягом 2012–2019 років як підприємство з мінливою інноваційно-управлінською стійкістю. На ПАТ «Сумське НВО» за період з 2012 по 2019 роки були високі показники з 2012 по 2016 роки, а з 2017 по 2019 рр. інтегральні показники зменшились, а це означає, що підприємство поступово втрачає конкурентні позиції щодо стійкості розвитку.

Проаналізувавши дані таксономічних показників ПрАТ «Смілянський машинобудівний завод» за 2012–

Таблиця 3

Загальна інтегральна оцінка складових стійкого розвитку машинобудівних підприємств за 2012–2019 рр.

Підприємство	Роки							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ПрАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» (Etrps_1)	0,568	0,505	0,354	0,381	0,326	0,252	0,232	0,354
	Avrg	Avrg	Mdrt	Avrg	Mdrt	Mdrt	Mdrt	Mdrt
ПрАТ «Полтавський машинобудівний завод» (Etrps_2)	0,446	0,464	0,645	0,182	0,087	0,244	0,282	0,359
	Avrg	Avrg	Sfcnt	Llw	Llw	Mdrt	Mdrt	Mdrt
ПрАТ «Калинівський машинобудівний завод» (Etrps_3)	0,428	0,594	0,163	0,222	0,252	0,333	0,449	0,519
	Avrg	Avrg	Llw	Mdrt	Mdrt	Mdrt	Avrg	Avrg
ПрАТ «Карлівський машинобудівний завод» (Etrps_4)	0,554	0,518	0,590	0,827	0,530	0,370	0,272	0,282
	Avrg	Avrg	Avrg	Hgh	Avrg	Avrg	Mdrt	Mdrt
ПрАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» (Etrps_5)	0,451	0,429	0,605	0,198	0,288	0,242	0,301	0,373
	Avrg	Avrg	Avrg	Llw	Mdrt	Mdrt	Mdrt	Avrg
ПАТ «Сумське НВО» (Etrps_6)	0,652	0,522	0,766	0,798	0,610	0,253	0,272	0,426
	Sfcnt	Avrg	Sfcnt	Sfcnt	Avrg	Mdrt	Mdrt	Avrg
ПрАТ «Смілянський машинобудівний завод» (Etrps_7)	0,544	0,458	0,466	0,550	0,393	0,177	0,114	0,189
	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Llw	Llw	Llw
ПрАТ «Куп'янський машинобудівний завод» (Etrps_8)	0,543	0,650	0,559	0,563	0,456	0,429	0,327	0,312
	Avrg	Sfcnt	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Mdrt	Mdrt
ПрАТ «Гребінківський машинобудівний завод» (Etrps_9)	0,616	0,613	0,606	0,565	0,598	0,565	0,491	0,408
	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg
ПрАТ «Барський машинобудівний завод» (Etrps_10)	0,571	0,585	0,387	0,478	0,415	0,377	0,207	0,221
	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Avrg	Mdrt	Mdrt

Джерело: авторська розробка

Складові стійкого розвитку

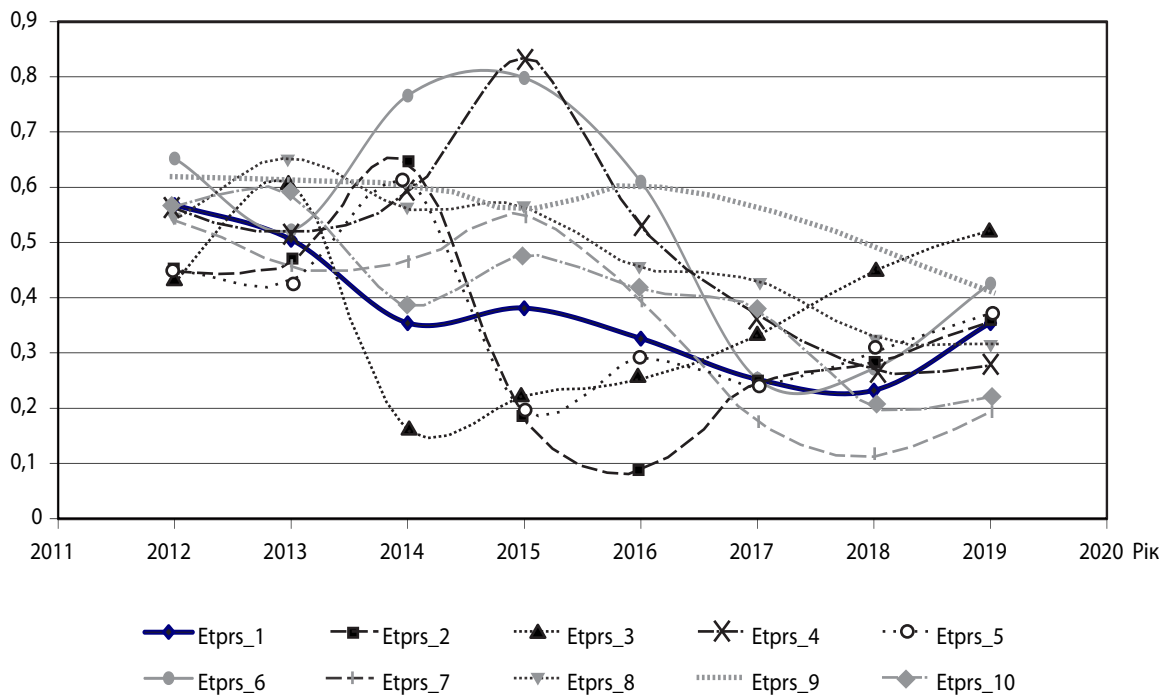

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника складових стійкого розвитку машинобудівних підприємств за 2012–2019 рр.

Джерело: авторська розробка

2019 роки, можна зробити висновок про те, що динаміка отриманих даних мала тенденцію до зниження, збільшення відбулось у 2012, 2013, та 2015 роках. Проаналізувавши показники ПрАТ «Куп'янський машинобудівний завод», можна визначити, що найбільші значення інтегрального показника були в 2013, 2014, 2015 роках, а найменші – у 2019 році.

На ПрАТ «Гребінківський машинобудівний завод» протягом 2012–2019 років спостерігалась динаміка зменшення інтегрального показника у 2018–2019 рр. Дані отриманих показників ПАТ «Смілянський машинобудівний завод» вказують на те, що підприємство мало середній рівень інтегрального показника складових стійкого розвитку, проте у період з 2018–2019 рр. він значно зменшився, що є негативним фактором впливу на загальний рівень стійкого розвитку.

Висновки. Науково-методичний підхід щодо оцінки стійкого розвитку машинобудівних підприємств як інструменту корегування управлінської діяльності в стратегічному ракурсі охоплює весь спектр фінансово-економічної інформації, що постійно змінюється, та потенційні можливості розвитку підприємства, оскільки сучасна ситуація, що характеризується стрімкими економічними змінами на машинобудівних підприємствах, вимагає нових методичних підходів до її вивчення.

Запропонований методичний підхід повинен стати тим інструментом у системі стратегічного управління підприємством, який би з урахуванням наявних цілей діяльності на основі аналізу фінансово-економічного стану

та статистики стійкого розвитку підприємства дозволив своєчасно корегувати загальну управлінську діяльність підприємств.

Своєю чергою, оцінка стійкого розвитку підприємства має бути комплексною, тобто містити характеристики основних параметрів розвитку вітчизняного машинобудування, ключових показників діяльності певного підприємства, які безпосередньо пов'язані із фінансовою діяльністю, уможливлувати визначення інтегрального показника, який би давав чітке уявлення про поточний стан і динаміку рівня стійкого розвитку підприємства, оскільки основною метою підходу є своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів стійкого розвитку підприємств від прогнозованих; визначення причин, що викликали визначені відхилення, розробка дій з відповідного коригування часткових напрямків фінансово-господарської діяльності з метою їх нормалізації та підвищення загального розвитку підприємств.

Розроблений науково-методичний підхід враховує тенденції розвитку підприємств машинобудування, результати визначення інтегрального показника, аналіз основних показників діяльності, граничні значення кожного індикатора, визначеного на основі опитування та узгодження думок експертів. У сукупності всі параметри процесу розрахунку інтегрального показника дозволяють синтезувати єдиний показник, а за необхідності – здійснити аналіз складових з метою дослідження першопричин змін, а отже, більш чітко реагувати на негативні зміни рівня стійкого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данильченко В. О. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств гуртової торгівлі. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1 (127). С. 133–143.
2. Дзюба С., Гайдай І. Загальна характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1 (127). С. 144–156.
3. Кіпа Д. Визначення впливу зовнішнього середовища на формування конкурентної стратегії підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 9. С. 322–329.
4. Кривов'язюк І. В., Стрільчук Р. М. Сутність та класифікаційні підходи до видової характеристики стратегічних можливостей підприємства. *Економічний форум*. 2016. № 4. С. 150–157.
5. Прохорова В. В., Мушнікова С. А. Формування системи управлінських інновацій на промислових підприємствах на основі синергетичного підходу : монографія. Харків : НТМТ, 2013. 264 с.
6. Тесленок І. М., Кримська Л. О. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища в системі управління промисловим підприємством. Запоріжжя : ЗНТУ, 2012. 110 с.
7. Бурій С. А. Інноваційний потенціал у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. Вип. 5. № 2. С. 201–205.
8. Вікарчук О. І. Інноваційний потенціал: основа розробки стратегії розвитку підприємства. *Вісник ХНПІ*. 2009. Вип. 8. С. 136–143.
9. Воронжак П. В. Організаційно-економічні інструменти стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства : автореф. ... канд. техн. наук : 08.00.04. Одеса, 2016. 24 с.
10. Згуровський М. Глобальне моделювання сталого розвитку: якість життя та безпека населення світу. Київ : ВД «Політехніка», 2007. 218 с.

REFERENCES

- Buriy, S. A. "Innovatsiyni potentsial u sferi hotelno-restorano-ho biznesu ta turizmu" [Innovative Potential in the Field of Hotel and Restaurant Business and Tourism]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 5, no. 2 (2014): 201-205.

Danylchenko, V. O. "Vplyv zovnishnikh i vnutrishnikh chynnykiv na efektyvnist finansovo-ekonomichnoi diialnosti pidpriemstv hurtovoi torhivli" [The Influence of External and Internal Factors on the Efficiency of Financial and Economic Activities of Wholesale Enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1(127) (2012): 133-143.

Dziuba, S., and Haidai, I. "Zahalna kharakterystyka zovnishnyoho seredovyscha funktsionuvannya pidpriemstv" [General Characteristics of the External Environment of Enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1(127) (2012): 144-156.

Kipa, D. "Vyznachennia vplyvu zovnishnyoho seredovyscha na formuvannya konkurentnoi stratehii pidpriemstva" [Definition of Environmental Influence On the Formation of the Competitive Strategy of the Enterprise]. *Biznes Inform*, no. 9 (2014): 322-329.

Kryvoviazuk, I. V., and Strilchuk, R. M. "Sutnist ta klasyfikatsiini pidkhody do vydovoi kharakterystyky stratehichnykh mozhlyvostei pidpriemstva" [The Essence and Classification Approaches to the Species Characteristics of the Strategic Capabilities of the Enterprise]. *Ekonomichni forum*, no. 4 (2016): 150-157.

Prokhorova, V. V., and Mushnykova, S. A. *Formuvannya systemy upravlinskykh innovatsii na promyslovykh pidpriemstvakh na osnovi synerhetychnoho pidkhodu* [Formation of a System of Managerial Innovations at Industrial Enterprises on the Basis of a Synergetic Approach]. Kharkiv: NTMT, 2013.

Teslenok, I. M., and Krymska, L. O. *Stratehichnyi analiz zovnishnyoho seredovyscha v systemi upravlinnia promyslovykh pidpriemstv* [Strategic Analysis of the External Environment in the Management System of an Industrial Enterprise]. Zaporizhzhia: ZNTU, 2012.

Vikarchuk, O. I. "Innovatsiyni potentsial: osnova rozrobky stratehii rozvytku pidpriemstva" [Innovative Potential: the Basis for Developing an Enterprise Development Strategy]. *Visnyk KhNPI*, no. 8 (2009): 136-143.

Voronzhak, P. V. "Orhanizatsiino-ekonomichni instrumenty stratehii innovatsiinoho rozvytku promyslovoho pidpriemstva" [Organizational and Economic Tools of the Strategy of Innovative Development of an Industrial Enterprise]: *avtoref. ... kand. tekhn. nauk : 08.00.04*, 2016.

Zhurovskiy, M. *Hlobalne modeliuвання staloho rozvytku: yakist zhyttia ta bezpeka naseleння svitu* [Global Modeling of Sustainable Development: Quality of Life and Security of the World's Population]. Kyiv: VD «Politekhnik», 2007.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2020 р.